

ANDWOORD.

Myne Heeren, waarde Landgenoten;—Meer onverwacht en ongezoekt werden gewis nog geen requisitiën ontvangen, dan de uwen door my.

Gewichtige bedenkingen en bezwaren maakten het my onmogelyk vroeger te antwoorden. Als daar zyn: 1) het gevoel van myne onbekwaamheid voor volksvertegenwoordiger in zulk een kritieken tyd. 2) Namen van bekwamer personen werden genoemd als kandidaten voor uwe kiesafdeeling. 3) Menigvuldige bezigheden in het belang van onze bevolking drukken reeds zwaar op myne zwakke schouders, vooral als Redakteur van een volksorgaan, en als lid van het Hoofdbestuur onzer Boeren-Beschermings-Vereeniging. 4) Ook voor eene andere kiesafdeeling werden myne diensten gevraagd.

Lang heb ik gehuiverd, en ook nu nog is het niet zonder aarzeling en schroom, dat ik u myne beslissing mededeel. Aannemen *kon* ik uw verzoek moeielyk gelyk uit bovenstaande bezwaren blykt; afslaan *durfde* in niet, om de volgende redenen: 1) Ik zou my nooit opgeworpen hebben tot vertegenwoordiger in onze Wetgeving, en ik zoude ook liever gewenscht hebben, dat gy my verschoond hadt; maar daar ik zoo ongezoekt en dringend daarom gevraagd werd, viel het my moeielyk my daaraan te onttrekken. 2) Daar ik uw verzoek aanmerken moet als eene eerste openbaring van een ontwakend nationaliteitsgevoel, dat ik samen heb helpen opwekken en welke ontwaking my tot vreugde verstrekt, kon ik het van myzelven niet verkrygen die eerste vonk dood te drukken en zoo loede myn eigen werk en de hoop van land en volk tegen te werken. 3) Daar gy het my duidelyk te kennen gegeven hebt, dat gy, ingeval ik aan uw verzoek niet voldoe, toch eenen anderen kandidaat nomineeren zult, behalve de reeds genoemden, zoo valt myn bezwaar weg, dat ik door my verkiesbaar te stellen de candidatuur van bekwamer mannen in den weg zou staan.

Zoo besluit ik dan in den naam des Heeren, die alles bestuurt, en dien ik wensch te kennen in al myne wegen, myne zwakke krachten ter uwer beschikking te stellen, en mocht ik verkozen worden, die krachten, welke reeds gewyd zyn aan de belangen van land en volk, nog meer onverdeeld daaraan te wyden,

Hoewel wy elkander persoonlyk onbekend zyn, zoo be-roept gy u toch op my als op een patriot by uitnemendheid en als op een afstammeling van een der oude koloniaale families. Ik schaam my geen van beiden: neen het is my eene eere te verklaren, dat ik myn land en myn volk liefheb en een zuiver Afrikaanderdom voorsta en hoop te blyven voorstaan, zoolang ik nog den bodem val

myn geboortegrond betreed. Evenzeer is het my eene eere te erkennen te behooren tot de afstammelingen der vrome vaderen die goed en bloed veil hadden voor hun geloof en herwaarts gevluht zyn om hunnen God vryelyk te kunnen dienen; en myn wensch en bede is slechts dat wy ons waardige zonen van die brave vaderen betoonen mochten, en dat wy als hunne afstammelingen dit land tot een zegen mochten blyven gelyk zy dat waren.

Gy eischt van my geene verklaring myner politieke-beginselen, aangezien gy daarmede genoegzaam bekend meent te zyn uit het weekblad waarmede ik in betrekking sta. En toch meen ik u verschuldigd te zyn eene korte blootlegging myner inzichten aangaande de voornaamste vraagpunten van den dag op politiek gebied vooral ter wille van diegenen myner ondersteuners, die met genoemd orgaan niet genoegzaam bekend zyn.

CONFEDERATIE is door onzen Gouverneur in zyne prorogatiereede met de sluiting van het Parlement tot een hoofdvraag gesteld by de aanstaande verkiezingen. Eenheid is altyd wenschelyk en geeft kracht. Maar dan moet ze eene ware eenheid zyn, inwendig ontstaan, uit innerlyke behoefte gegroeid. Maar eene gedwongene eenvormigheid, zynde het uitwendig aaneenlymen of zamenbinden van vreemdsoortige elementen, is vruchteloos, hinderlyk, ja schadelyk, soms gevaarlyk. Een *Ver-eenigd Zuid Afrika* is ook ons ideaal. Welk ware Afrikaander voelt het hart niet warm kloppen by de gedachte aan dien dag, wanneer wy een eigen waarlyk vereenigd, en daardoor bloeiend en machtig volk zyn zullen! Maar eene eenheid, die niet voorspruit uit het hart onzer bevolking en waar het volk dus nog niet ryp voor is:—eene eenheid, die ons voorgeschreven wordt van uit Downingstraat, met eene reeks van voor ons knellende banden; eene eenheid, waarin de vryheid en de invloed van onze Afrikaansche bevolking beperkt wordt, en de vreemdeling gelegenheid vindt tot krachtiger overheersching;—eene eenheid, die geen rekening houdt met de vryheid van den Vrystaat, en het onrecht onzen broeders in Transvaal aangedaan; eene eenheid die geene rekening houdt met de taal en de wenschen van het meerder deel der bevolking;—eene eenheid, in één woord, ten voordeele van den Engelschman en ten koste van den Afrikaander:—zulk eene eenheid zullen wy niet alleen nooit voorstaan, maar zelfs tegenstaan met al de kracht die in ons is. Wy schryven dus niet in ons program:—“Geen Confederatie in geenerlei vorm—en niet te eeniger tyd.” Neen, maar wy zeggen wel, dat Confederatie eene zaak is die met de grootste omzichtigheid dient behandeld te worden. Wy willen Confederatie, geen Confiscatie. En in elk geval, de permissieve bill van Lord Carnarvon kan ons hierin niet ten grondwet strek-

ken, zonder de meest radicale veranderingen. Het zal dus veel er van afhangen in welke vorm het Ministerie een Confederatie-schema voor het Huis brengen zal. Verbroekeling der Koloniën in kleine Staatjes, met kostbare Parlementjes, is buiten de kwestie

DE INBOORLINGEN-QUAESTIE is mede eene zaak die voor het tegenwoordige de aandacht eischt. Wy moeten vooruit duidelyk verklaren, dat wy niet gelooven aan eene algemeene samenspanning van de gekleurde tegen de blanke bevolking in Zuid Afrika. Indien er eene zoodanige samenrotting bestond, dan had zy reeds gelegenheid genoeg om zich te openbaren. Die denkbeeldige, hersenschimmige confederatie der inboorlingen stammen wordt slechts voorgewend ten einde als argument te dienen om onze verschillende Europesche volkplantingen tot eene ontydige confederatie te bewegen, vandaar dat zy haren oorsprong heeft meer in het brein van Engelsche staatslieden dan in de ondervinding dergenen die met onze naturellen goed bekend zyn. Natuurlyk zyn de kafferstammen nu beter gewapend door een voorzichtigen handel in vuurwapenen. Wy moeten dus ook gewapend zyn tegen eenigen aanval. Het is de plicht van elken burger te zorgen voor de verdediging van zyn land. Doch de tegenwoordige verdedigingswetten zyn te kostbaar voor onze kolonie, en vereischen eene herziening. Eene behoorlyke policiemacat ten einde onze grenzen te bewaken, en eene goede burgerwet in geval er weer een oorlog mocht uitbreken,—zyn voldoende.

BELASTINGEN zyn nu eenmaal aan de orde van den dag. Door onvoorzichtige uitgaven zyn wy ongelukkig in schulden gedompeld, en belastingen moeten geheven worden. Doch deze behooren zoo rechtvaardig en gelykelyk mogelyk verdeeld te zyn. Zy behooren niet zoo uitsluitelyk op onze boerenbevolking te drukken. Wy zyn gelyk te verwachten is uit onze betrekking tot de Boerenbeschermingsvereeniging, tegen eenige belasting * zoowel op wol als op brandewyn. Eerder zouden wy eene herziening van ons invoertarief begeeren, en eene verhoogde belasting voorstaan op ingevoerde dranken en weeldeartikelen.

SPOORWEGEN—was het geroep eenige tyd geleden; spoerwegverlenging willen nog velen. Wy zyn natuurlyk voor de voltooiing van onze reeds ondernomen lynen, en ook voor verlenging, hoewel wy liever gezien hadden dat men slechts twee lynen begonnen had, die zoo spoedig mogelyk ineenloopen, ten einde verder als ééne

---

* Op 'n wenk van die Volksblad schryf ons "belasting" in plaats van "Accynsbelasting" soos die schrywer waarskynlik in haas geskrywe het.

lyn voortgezet te worden om de Kolonie in verbinding te brengen met den Vrystaat en zelfs later met de Transvaal. Maar hierop dient in acht genomen te worden, dat men niet buiten het bereik onzer beschikbare middelen ga; dat het werk op de minst kostbare wyze uitgevoerd worde, zoodat de kosten niet de begrootingen verre te boven gaan; en dat niet alle aandacht en middelen *uitsluitelyk* daaraan besteed en ander noodzakelyke werken verwaarloosd worden.

BESPROEIJING, byvoorbeeld, is eene van de noodzakelykste vereischten voor ons land; en aan deze zaak heeft onze Wetgeving nog niet genoeg de aandacht gewyd. De bestaande Besproeiingwet is onpractisch, gelyk ook de ondervinding heeft geleyd. Eenig voorstel tot bevordering dezer zaak, zoo onmisbaar tot den bloei van ons land, zal onze hartelyke ondersteuning erlangen.

ONDERWYS is mede eene zaak welke niemand onverschillig zyn kan die de behoefte onzer bevolking verstaat. Het is waarschynlyk dat onze onderwyswet in herziening komt. Wy meenen dat het onmisbaar is voor den bloei des lands dat wy in deze niet ten achteren blyve. Doch indien onze wet herzien wordt, dan zyn wy er voor dat men beginne by het fundament en het lager onderwijs meer inrichte overeenkomstig de behoeften onzer boerenbevolking. Verder zyn wy er tegen de scholen in handen der Districts Raden te stellen; en wy zullen ten allen tyde er voor yveren dat onze taal en Gods woord op de school gehandhaafd worden.

KIESRECHT. Ook dat eischt herziening. Het stemrecht is te laag gesteld. Vandaar dat koelies, straatvolk, kantiengasten, enz. eenen overwegenden invloed uitoefenen by de stembus. Vandaar dat geld, en wyn, en bier zooveel te zeggen hebben by onze verkiezingen. Indien het kiesrecht wat verhoogd werd, en onze fatsoenlyke boerenbevolking zich eenpariger liet registreeren, dan zal het weldra blyken, dat menig boerenhater en Philip-pyn zyn zetel in 't Parlement zal zien vervangen door ware Afrikaanders. Ik voor my zou het my tot een schande rekenen met geld myne verkiesing te verzekeren; en ik acht het een schande voor een land dat zoo iets mogelyk is, en nog meer voor den persoon die van deze mogelykheid gebruik maakt.

DE BOEREN BESCHERMINGS VEREENIGING belooft goeden dienst voor de toekomst, in de politieke opvoeding onzer boerenbevolking, door de algemeene registratie te bevorderen, door kennis aan parlementaire handelingen te verspreiden, eenheid in onze gelederen te brengen, enz. Wy hopen dat de dag niet meer veraf is, wanneer in elke Kiesafdeeling een bloeiende tak dezer Vereeniging gevonden zal worden, en zy eene organisatie zal blyken te zyn om de belangen onzer boeren krachtig te beschermen.

en te bevorderen. Wy schamen ons niet te verklaren lid dezer Vereeniging te zyn en nemen gaarne deze gelegenheid waar haar by onze mede-kolonisten aan te bevelen.

En hiermede neem ik uwe vereerende requisitiën voorloopig aan, u vryheid gevende my als uwen Kandidaat te nomineeren op den te bepalen dag, myne verkieing geheel in uwe handen stellende, met de verzekering dat ingeval ik mocht verkozen worden, ik bereid ben naar myn vermogen zoowel de belangen van onze bevolking in het algemeen als van uwe Kiesafdeeling in het byzonder te zullen voorstaan en handhaven. Mocht gy myne politieke beginselen niet deelen. dan heb ik geen het minste bezwaar terug te treden, U mynen dank betuigende voor het vertrouwen in my gesteld, heb ik de eer my te noemen.

Geachte Landgenooten,

Uw Dienstillige Dienaar,

(D. F.) DU TOIT.

As 'n nuwe stap in die weg van wisse vooruitgang van die Afrikaner party was dit vooraf te wagte, dat nou nuwe vyandskap sou ontwaak: en so was dit ook. Op die Nominasiedag (12 Maart 1879) werd daar nie minder as 6 kandidate voorgesteld, hoewel 2 reeds vooraf teugetre het. Die uitslag van die stemme was as volg :

Buchanan 3 ; Watson 7 ; v. d. Spuy 14 : Wilman 20. Toen ver Ds. d. V. moes gestem worde spring meneer Oosthuyzen op en skre *de Villiers* en omtrent 200 hande werd opgesteek ; ver di *Patriot* net so. Algemeen uitroep : *Patriot* bo ! v. d. Spuy en Wilman eis 'n stembus.

Die o'erwinning van die Afrikaner party maak die Engelse draadtrekkers woedend, want hulfe was gewend by vroegere verkiesings om mar net te bak en te brou soos hulle wil. En toen hulle siet dat die Afrikaners begin wakker te worde, werd dit 'n stryd op lewe en dood. Kandidate van die Afrikaner party was Ds. W. P. de Villiers en Meneer D. F. du Toit, en van die Engelse party twe invloedryke plaselike kandidate : Wilman en van der Spuy.

Die Boere gaat gerus huis-toe na hulle o'erwinning by die Nominasie. Mar die ander party gaat toen perbeer wat geld, en bangmakery, en alle middels wat mar te bedenk was, kon uitvoer om mar "die Patriot" uit te hou. En die uitslag lees ons in die *Patriot* van 9 Mei 1879:

Ek wil korteliks 'n paar redes noem, waarom Ds. de Villiers slechts met 2 stemme bo Wilman gekies en die Patriot met 21 minder uitgeval is.

1) Wilman het persoonlik deur die distrik van Prins Albert gereis, en het, na gesegd word, in die dorp £50 gege ver vry drink. Hy was ook hier en is eers op die morge met die Stemdag vertrokke, en na versekerd word het hy syn uiterste bes gedaan om mense te kry, om met drank na buite stemplase te gaan en etemme ver hom te kry. Gen middel werd as te laag onbeproof gelaat nie.

2) Met die Nominasidag was algar so gelyk—boere is 5 uur te perd vër gekom om dit by te woon—en uit die massa het Wilman slegs 20 stemmen gekry. Dit het menigeen lat denk dat dit ver Wilman onmo'entlik was om in te kom en daardeur is hulle gerus geworde.

3) Enige dage voor die eleksie het dit so vreselik geere en is sulke grot verspoelings angebrag dat sommige van ons inwoners 'n paar duisend pond skade gehad het; selfs ons boereb volking het honderde skape verlore. Daarby was die paaie so vreselik verspoel, dat 'n mens daar slegs met lewensgevaar kon deur. Mense wat ons na Willowmore en ander stemplase gestuur het seg, dat die verwoesting deur die o'erstroming so groot was, dat dit die mense nie kwalik te neem is, dat hulle nie na die verskillende stemplase gegaan is nie.

4) In die Coupt heers die perde siekte so hewig in die tyd van die jaar dat die boere verplig is om hulle perde na die berge en ander hoge plase te stuur; van daar dat selfs die opkoms met die laaste Nagmaal regte swak was.

Nou met al die dinge teen ons en met die woede van die duiwel, wat syn volle krag ingespan het, is dit eenvoudig bog en nonsens om te denk dat sogenoemde *intelligence* van Beaufort die verkiesing van die *Patriot* teen gestaan het. As ooit iets die saak van die Patriot bevorder het dan is dit die eleksie van Beaufort West.

P. S Die Courier van die 17 April is soos gewoonlik vals en leugenagtig—slaat daar tog gen geloof an nie.

Skynbaar had hulle dus 'n oerwinning, mar ook mar skynbaar en daarby *duur* gekog. Midde-

le het hulle angewen met die beskrywing waarvan ons nie eens onse papier wil besoedel nie. En tog was hulle skynbare o'erwinning niks anders as 'n skandelike nederlaag,— n nederlaag so beslis dat die Engelse party dit waarskynlik nie eens sal wage by 'n vollende kiesing om 'n kandidaat te stel nie ; en waag hulle dit, dan kan hulle seker wees van te verlies. Seer verklaarbaar word die kleine minderheid waarme "die Patriot" uitgeval is, as ons hoor hoe die sake in makkaar gesit het, en die bostaande gegronde redes daarvoor, in aanmerking neem.

As ons daarby in die oog hou dat die Engelse twe plaselike kandidate had en die Afrikaners twe, waarvan een 'n vreemdeling was ; dat die eerste party met groot geweld en opoffering gewerk het, en die laaste haas nix gedaan het as te stem na hulle o'ertuiging ; en ons siet dan dat die twe partye elk één kandidaat ingekry het ; dat die Afrikaanse kandidaat top is ; dat die Afrikaanse party vry meer stemme gekry het ; dat hulle een kandidaat met 'n kleine minderheid en deur 'n samenloop van ongunstige omstandighede uitgeval is, en die plaselike kandidaat van die anderkant met 'n wanhopige minderheid ingekom is ; en dat die Afrikaanse beginsels daardeur eers kragtig deurwerk in die kiesafdeling,— dan blyk dit dat die skynbare nederlaag van die Afrikaanse saak 'n heerlike o'erwinning is, temeer as ons in die oog hou dat die gevraagde *persoon* nog verders nie kan gemis worde uit die onmisbare *saak*.

IN ANDERE OPSIGTE

werd ook op vele maniere die politieke invloed van die saak al meer openbaar.

Toen die Engelse raddraaiers op verskillende dorpe in die kolonie van 'n onnadenkende gepeupel 'n goedkeuring van Sir Bartle Frere syn ongelukkige politiek wis af te pers (wat, ag so

nodig, mar daarby so onverdiend was!) wou hulle vli'er an die Paarl nie opgaan nie; en toen Sir Bartle in persoon daarheen kom, was die Paarl die enige plek wat syn politiek nie wou goedkeur nie en hom bowedien nog 'n adres, met ower die 400 name, aangebode het, wat vraag om te doen wat hy kon tot herroeping van die Annexatie, en "Anti-Annexatie" op vlagge deur die hele straat laat waai het—veral onder invloed van die *Patriot*.

In vestiging en uitbreiding van 'n Boerebe-skermings Vereniging het die *Patriot* genkleine andeel nie. Dat van verskillende kante gevraagd word om erkenning van ons landstaal, selfs tot in die Parlement, is vernameelik an die Afrikaanse taalbeweging te danke. Die plan om 'n Afri-aanse Bond op te rig, kom heeltemal daaruit vort. Mar die eintlike vrugte van die beweging op staatkundig gebied leg nog in die toekoms en sal ver 'n later skrywer oer 'n 20 of 30 jaar, waarskynlik nog ruimer stof lewer, as ver ons wat nou nog mar die eerste tekens van lewe moes anwys.

8. DIE BYBEL IN AFRIKAANS

is uitgangspunt en einddoel van die hele Afr. Taalbeweging, soos ons reeds in die derde hoofstuk geseg het. Daarom besluit ons die geskiedenis met die vervulling van ons belofte, om nog ten slotte 'n blik te slaan op wat daarin gedaan is en hoe dit nou daarmé staat.

DIE BESLUIT VAN DIE GENOOTSAP.

Neem ons o'er uit die Jaarlikse Verslag van die Genootskap, gehou 24 Augustus 1878, en gepubliseer in die *Patriot* van 6 September, 1878:—

BYBELVERTALING.

In verband hierme lees die Voorsitter 'n brief voor van 'n afwesige lid. Meneer———stel voor om in beginsel an te neem dat die tyd daar is om die Bybel in Afrikaans te vertaal. Meneer———sekondeer. Meneer———het drie bedenkinge daarte'en:

1. Die taal is nog nie ryp genoeg daarvoor nie.
2. Ons kan nog daarsonder klaar kom; omdat die Kinderbybel en Predikante an die behoefte voldoet en die weg om salig te worde duidelik genoeg is.
3. Ons het die geldelike middels nie, omdat die tekort nog op ons druk.

Die besware word ver algar weggeneem, behalwe ver die inbrenger daarvan.

In antwoord of dit sal vertaal worde na ons Statevertaling, of uit die ou Tale—is die vergadering van gevoele om na die Bron en Oorsprong terug te gaan. En op die vraag *wie* dit sal vertaal, word an die bestuur opgedra om 'n Kommissie daarvoor te kies. Verder word an di Bestuur opgedra om so gou as mo'entlik is 'n Spel- en Leesboekie uit te gé.—Die bestuur word herkose

Besluit om die verrigtings van die vergadering met die voorgese brief te laat druk. Met dankgebed gesluit.

Die beste toeligting wat ons kan gé van die besluit is om o'er te neem die leader van die *Patriot* van 27 Sept. 1878:—

So het ons Genootskap dan *in beginsel* dit aangeneem, dat dit tyd is om die Bybel in Afrikaans te vertaal.

Ons weet dis 'n saak van groot gewig, daarom het ons die lesers gevraag om hulle oordeel 'n bietjie uit te stel tot ons eers die nodige inligtings kan ge o'er die *besluit* en die *besware* daarteen, en die *uitvoering* daarvan,

DIE BESLUIT SELF

1—*is nie o'erhaastig geneem nie*, want—

a) Voor die Genootskap nog bestaan het, was die saak al in werking; was daar al onderhandelings met die Brits- en Buitenlandse Bybelgenootschap; is daaro'er geskrywe in die *Zuid Afrikaan* ens. Grotendeels het die Genootskap syn ontstaan daaraan te dank.

b) Meer as eens was dit al ter sprake in die Genootskap self. Mar telkens is dit uitgestel omdat die meerderheid seg: “Dis 'n al te gewigtige saak en ons het nog nie lig genoeg daarin nie.”

c) Boodskappe en briewe van belangstellende buite af het ons dikwils daarom gevraag; mar op enkele stemme kon ons so iets groots nie onderneem nie.

d) Party lede van die Genootskap wou al op hulle eie koste stukke van die Bybel in Afrikaans uitgegé he, en die Genootskap het hulle ernstig vermaan om dit nie te doen nie, omdat die saak te gewigtig is ver 2 of 3 om dit uit te voer.

e) Ruim 'n maand voor die tyd het die bestuur an al die lede kennis gegé dat die vraag sal voorgeleg worde, en hulle versog om daaro'er na te denk en daar 'n saak van gebed van te maak, en di vorige aand is 'n biduur expres daarvoor gehou, om die leiding van Gods Gees te vra.

2. *Die besluit is nie onversigtig uitgedruk nie.* Die voorstel wat aangeneem is, was: "om in beginsel an te neem dat die tyd daar is om die Bybel in Afrikaans te vertaal." Let op—

a) Dis mar in *beginsel* aangeneem.

b) Om te *vertaal*. Nog nie om dadelik uit te gé nie.

c) In oëreënstemming daarmé is dit "an die Bestuur opgedra om 'n Kommissie daarvoor te kies." Die Kommissie kan besluit of hulle 'n enkele boek, of die Nuwe Testament, of die hele Bybel wil vertaal. Mar dan moet hulle dit eers weer an die Genootskap voorle, om te oordeel o'er die wyse van vertaling, die spelling, ens. voor dit uitgegé word. Daarmé sal wel 'n jaar of 'n paar jare verloop; tensy hulle besluit om mar 'n enkele boek uit te gé, dan kan dit wat gouwer gaan.

DIE BESWARE DAARTEEN

is ook by die Besluit nie uit die oog verloor nie. Die volgende besware is op die vergadering gemaak en weerleg:

1. *Die taal is nog nie ryp genoeg daarvoor nie.* Daarop is voldoende geantwoord in die vergadering:

a) 'n Taal is nooit volkome nie. Die spelling, ens. verander nog gedurig in elke taal. Lees mar die oue Hollanse en Engelse Bybels en vergelyk dit met teenswoordige. As die Hollanders en Engelse dus moet gewag he om die Bybel in hulle taal te vertaal totdat die taal eers volmaak was, dan sit hulle van dag nog sonder Bybel in hulle taal, en sal dit nooit kan vertaal nie, want die tale verander nog al dag. En so is dit mar met Afrikaans ook; dit sal mar altyd nog verander.

b) Mar dis nog die vraag of die veranderings wel verbeterings is. Een ding is seker dat die tale met die veranderings veel van hulle oorspronklike karakters verloor, deur vreemde woorde en vorme van ander o'er te neem. Dis die vraag of Afrikaans o'er 4 of 5 jaar nog so suiwer is as dit nou is. (*Kyk Patriot*, 1876, bl. 113). Ons het nou die reël: "Skryf soos jy praat," en sou dit dan nie die beste wees om die Bybel te vertaal in ons taal net soos hy is nie? Dis seker nodig as ons met so'n vertaling die welsyn en nut van onse bevolking bedoel; want ontwikkeling van taal en nasie gaat gelyk. Sodra jy bo die stand van die taal gaat, gaat jy ook bo die stand van die nasie.

c) Mar so ver as 'n taal volmaak kan wees, bestaan die volmaakth id juis daarin dat die bevolking oëreënkomm om so veel as mo'entlik is *eenders* te skrywe. Mar die volmaaktheid moet jy nie eers in 'n taal he voor dat jy die Bybel daarin vertaal nie. Mar omgekeerd juis die Bybelvertaling bring die taal tot die eenvormigheid. So is die Gotise taal gevorm deur die vertaling van Ulfilas, die Duitse taal deur die vertaling van Luther, en die

Hollanse taal deur die Statevertaling. En as een ding die Afrikaanse taal tot skryftaal sal vorm, deur 'n ooreenstemming in die spelling en gebruik van woorde te bring, dan sal dit juis 'n bybelvertaling wees. Soos 'n man die taal in syn Bybel lees, so sal hy dit skrywe oek. En daarom is dit 'n versigtige besluit van di Genootskap, dat die spelling, ens, in die vertaling eers deur hulle moet goedgekeur worde vóór dit uitgegê word. En ons sou die wenk wil gé an die vertalers om so veul as hulle kan die karakter van die taal *suiwer* te bewaar; mar om dan oek nie al te lage uitdrukkings te gebruik nie waar hulle betere kan kry nie, soos *tamaai* ver *groot*, ens.

2. Die tweede beswaar is: "Ons kan nog sonder 'n Afrikaanse bybelvertaling klaar kom, omdat die Kinderbybel verstaanbaar is ver die eenvoudigste; omdat die mense an hulle predikante kan vra waar hulle die Bybel nie verstaan nie; en omdat die weg der saligheid verstaanbaar genoeg is in die Bybel." Dit sou dus 3 bewyse wees, dat so'n vertaling onnodig is.

a) "Die Kinderbybel is verstaanbaar genoeg." Hierteen is opgemerk:

1. Die Kinderbybel is mar ver kinders.

2. Dis nie die *Bybel self* nie, mar 'n *boek o'er die Bybel*. Dis nie die suiwere onvervalste melk nie (1 Petr. 2:2); dis melk met water gemeng. En ons wil die *Bybel self* in onse taal he; ons wil Gods woord puur en louter in ons eie taal hoor.

b) "Die mense kan ver hulle predikante vra waar hulle die Bybel nie verstaat nie, Hierteen is geseg:

1. Dis onmo'entlik; algar kan gen predikant bereik nie. En as algar dit al kon en sou doen, waar sal die predikant wat altyd klaar is om op alle punte inligting te gé?

2. Die beginsel is Rooms, dat ons 'n Bybel moet he wat die volk ni verstaan ni, en wat net di predikant kan verstaan. Di Bybel is juis ver die eenvoudige (Ps. 19:8, waar "slegten" moes vertaal wees "eenvoudige" of "on geleerde"; Matth. 11:25), en wat hulle daarby noodig het is die leiding van die Heilige Gees (1 Joh. 2:20, 27).

c) "Die leer der saligheid is verstaanbaar genoeg in onse Hollanse Bybel ver die eenvoudigste." Gode bank! hierin is die waarheid; die *beginsels* is eenvoudig genoeg. Mar ons kan nie by beginsels bly nie (Hebr. 5:12 tot 6:2). Die saad moet syn wortels diep uitskiet in die leer van die Koningryk, anders gaat dit net soos met die saad wat gen diepte van aarde het nie: dit groei mooi ver 'n tyd, mar soos verdrukking of vervolging kom word hulle geërger, of soos dit moet vertaan wees, dan word hulle afvallig (Mat. 13:20, 21). Die hele Bybel is een, en 'n

gristen moet so veel weet om in alles te kan staande bly. As ons mar met 'n paar verse kan uitkom, waarom het onse liwe Heere dan die hele Bybel laat beskrywe?

Dat daar 'n menigte plekke in die Hollanse Bybel on-verstaanbaar is ver onse algemene bevolking sal gen man van verstand en wat kennis van die saak het ontken nie. Kyk mar die lys van *onverstaanbare woorde in die Bybel* in ons Almanak van vanjaar (1878); en dis mar 'n proef; daar is honderde meer. Dan van uitdrakkings, hoeveel Afrikaners verstaat die krag en betekenis byvoorbeeld van "deze" en "gene" in die Bybel (byv. Hebr. 12 : 10). En hoe vele Afrikaners verstaan sulke uitdrakkings as: "Eeren dorschenden os zult gy niet muilbanden" (1 Tim. 5 : 18), "zyn rieken zal zyn in de vrees des Heeren" (Jes. 11 : 3),—"olie tot den luchter" (Ex. 25 : 6), ens.

3. Die derde beswaar is: "Ons het die geldelike middels nie, omdat die tekort nog op ons druk." Hierteen is opgemerk:

a) Teen die tyd dat die vertaling klaar is en gedruk moet worde, hoop ons, sal die tekort wel al gedek wees.

b) As dit mog nodig wees, dan sal daar wel wees wat ver so 'n belangrike saak sal bydra,

c) Die goud en silwer is oek onse liwe Here syn. En as dit syn wil is dan sal Hy ons oek die middels gé om die Bybel in Afrikaans te laat druk.

Die bowestaande is die besware soos dit op die Vergadering uitgesproke en weerleg is. Daaruit kan ons lesers sien, dat die Genootskap die besluit nie geneem het voordat hulle die besware in die oge gekyk het nie. Mar daar is nog 'n beswaar wat ons hier moet in anmerking neem, en wat die bestuur mé te doen het.

4. "Waar kryg ons die manne wat bekwaam is om die Bybel te vertaal? Wie is hier wat bekwamer is om die Bybel te vertaal as die manne wat onse Statenvertaling gemaak het?" Die beswaar lyk gewigtig mar dit val gou weg as ons op die vollende punte let:

a) Die manne wat die Bybel in *Hollans* vertaal het was seker knapper as ons, mar dit baat ons niks as hulle dit nie in *ons* taal vertaal het nie.

b) Dan ons kan mos hulle werk gebruik.

c) En dan in die twe honderd jare nadat hulle vertaling gemaak is, het die ondersoek van Gods Woord nie stil gestaan nie. Daar was na die tyd mos weer baing manne wat nog slimmer en geleerder was. Waarom sou ons *hulle* werk oek nie mag gebruik nie? Was die Heilige Gees dan na 1618 en 1619 nie meer in die gemeente nie? Of het Hy niks meer geleer nie? Wat het Hy dan gemaak? O né, Hy het geleer. Ouwere Hand-skrifte is ontdek; betere vertalings gemaak op verskeie

plekke. En waarom moet ons dan die lig van die laaste tweehonderd jare weggoi? Ons seg nie dat ons meer weet as die Statenverlalers nie. Mar ons seg: Wat hulle gedaan het, en wat andere na hulle gedaan het, wil ons alles gebruik, in *ons* taal, tot nut van *ons* volk.

d) En dan dieselfde Gees wat hulle gelei het, wil vir ons ook leer en lei, en dis daarop veral dat ons steun, in gebed en nederige verwagting. Maar dit lei ons tot

DIE UITVOERING DAARVAN.

Hier moet ons op drie dinge let:

1. *Hoe dit moet vertaal worde.* In die Verslag staat: "In antwoord op die vraag of dit sal vertaal worde na ons Statevertaling of uit die oue Tale—is die vergadering van gevoele om na die "Bron en Oorsprong terug te gaan" Die besluit seg meer as 'n meis by die eerste lesing sal denk. Dit seg.

a) Die Afrikaanse vertaling moet nie uit *Hollans* mar uit *Grieks* en *Hebreeus* gemaak worde. Nou dis seker 'n goeie besluit; want die Apostels het nie in *Hollans* mar in *Grieks* geskrywe. En as jy wil weet wat 'n mau eintlik meen, dan moet jy hom in syn eie taal hoor. Maak jy 'n vertaling van 'n vertaling, dan gaat jy al verder van die oorsprong, en eers is dit melk en water, mar naderhand is dit water en melk. En dat onse *Hollanse* vertaling oek mar feilbare mensewerk is, sal elkeen moet erken, of ons moet weer *Roomse* worde, wat onfeilbaarheid an 'n bepaalde vertaling toeken. Hoe dikwils hoor ons nie van die preekstoele dat ons predikante seg: die vertaling moes hier so of so gewees he! Hoe dikwils lees ons in boeke verbeterings van die vertaling! Op hoe veel plekke is in die *Bybelverklarings* foute in die vertaling ontegenseggelik angetoon! En waarom moet ons nou die lig alles verwerp? Laat ons mar hier op 'n paar van die foute wys,

Drie aparte *Griekse* woorde word in onse *Hollanse* vertaling o'ergeset met een woord: *wereld*. Jy het in die *Grieks*: (1) *aion*, eeu; of bedeling (*Mat.* 13: 39, 40; 24: 3; 28: 20; *Ef.* 1: 21; ens); (2) *oikoumene*, di bewoonde *wereld*, die geordende maatskappy (*Mat.* 24: 14; *Luk.* 2: 1; 4: 5; *Hand.* 11: 28; ens; en (3) *kosmos*, die *wereld* in syn teenswoordige vorm, soos die dinge nou daaruit siet (*Mat.* 13: 35; 25: 34; ens). Kyk nou wat 'n verwarring geef dit af. Daar gaat verskeie *aiones* of bedelings o'er onse *kosmos* of *wereld*. En as ons lees in onse vertaling *Mat.* 13: 39, 40, en 24: 3, ens. "volsinding *der wereld*," dan denk ons dat dit beteeke die verbranding *der wereld* deur vuur waarvan ons lees 2 *Petr.* 3: 10 en *Op.* 20: 11, terwyl onse *Heer* nie daarvan spreek, mar eenvoudig van die einde van *deze bedeling*.

Of neem 'n ander voorbeeld. Drie verskillende woorde n Grieks word in die Hollandse Bybel vertaal met : *hel*. Daar is (1) *hades*, dodenryk, plaas van di afgeskeidene (Mat 11 : 23 ; Hand 2 : 27, 31 ; 1 Cor. 15 : 55 ; Op. 1 : 18 ; 6 : 8 ; 20 : 13, 15) ; (2) *tartaros*, afgrond, schuilplaats van die bese geeste (2 Petr. 2 : , vergelyk met Luk. 8 : 31 ; Op. 9 : 1, 2, ens.) ; (3) *gehenna*, hel, strafplaas der verdoemde (Mat. 5 : 29, 30 ; 10 : 28 ; Mark. 9 : 43-45). Kyk nou hier alweer wat 'n verwarring en misverstand geef dit. In Op. 20 : 14 staat : "En de dood en de hel werden geworpen in den poel des vuurs." Nou hoe kan die hel in die hel geworpe worde ? Maar alles word duidelik as ons vertaal soos in Grieks staat : "En de dood en de dodenrijk wort geworpe in die poel van vuur."

Nou het ons mar net voorbeelde gegee van *een soort* van foute, namelik waar verskillende woorde met dieselfde woord in Hollans vertaal is. Mar ons sou nog 'n menigte sulke voorbeelde kan bybreng. En al die punte sou ons moet o'er neem as ons net uit Hollans vertaal. Sou dit nou nie baing beter wees dat ons vollens die oorspronklike tale al die angewese en erkende foute verbeter nie ? Van kan ons teenstanders tog duidelik sien dat hulle verkeerdt het as hulle seg : "ons wil di mensdom *agteruit bring*." Ne, ons wil ons volk neem waar hulle is, en dan daarvandaan *vorthelp* deur te gebruik wat voor ons gedaan is.

b) Mar 'n tweede punt wat hier in anmerking kom as ons tot die bron en oorsprong moet teruggaan is : *Wat is di regte Griekse en Hebreuse teks ?* Die handskrifte van die profete en apostels het ons nie meer nie. Daar is 'n menigte handskrifte, veral van di Nuwe Testament. Op baing plekke verskil die handskrifte ; die een geef di woord, die ander glad 'n ander woord ; of hulle geef verskillende vorme van dieselfde woord. Ja, sointyds geef die een 'n sin wat di ander uitlaat. Watter is nou die regte ?

In die tyd van die Hervorming toen di algemene angenome Griekse teks (*textus receptus*) opgemaak is vollens die uitgawe van Robert Stefanus en Erasmus, vollens welke teks die Hollanse vertaling gemaak is, toen het hulle nóg nie veul ondersoek gedaan na die juiste lesing nie. Hulle had oek mar min handskrifte waarna hulle kon gaan, en die was mar van later datum. Erasmus had so min handskrifte, dat hy mar één had op Openbaring, en van die het stukke makeer sodat hy parte van die boek moes terug vertaal in Grieks uit die Latynse vertaling van di Roomse Kerk. Robert Stefanus had tog 13 handskrifte. Mar van di handskrifte wat hulle gehad het is gen een ouwer as uit di tiende eeuw. Nou in 900 jare tyd kon die teks deur al die o'erskrywe al erg verander en bedorwe wees. Na die tyd is daar honderde

handskrifte ontdek, en regte ouwe oek, party uit die 4de eeuw of allig uit die einde van die derde eeuw. Dan is daar manne opgestaan wat hulle hele lewe daaraan gewy het, en nog wy, om die ouwe handskrifte op te spoor, met makkaar te vergelyk, en so uit te vinde wat die suiwerre teks is soos di Apostels dit geskrywe het. Erasmus het an syn uitgaaf van di Grieks en Latynse teks mar 6 maande gewerk. Met die nauwkeurige ondersoek is daar meer as 500 plekke in die Nuwe Testament gekry waar verskil is tussen die handskrifte. Nou is dit wel waar, die meeste verskille is maar klynghede, verskille van enkele letters en woorde; gen enkel leerstuk van ons geloof wort daardeur beskadig nie. Mar tog wil ons so na as mo'entlik di Nuwe Testament hê soos die Apostels self dit geskrywe het, nie waar nie? Bowendien loet dit hier en daar veel tot verduideliking as jy die ware lesing het. En waarom moet ons oek die lig weggoi wat ons in die laatste 300 jare gekry het, onder leiding van die Heilige Geest, want dis gelovige manne wat die handskrifte ondersoek, soos Tischendorf, Alford, Scrivener, ens. Ne, oek hierin moet ons toon dat ons die mensdom nie 3 eeue wil agteruit breng nie; mar hulle wil neem waar hulle is, en met die lig wat ons het hulle wil ophelp.

2. 'n Twede vraag, wat by die uitvoering te pas kom, is: *Wie* sal so 'n vertaling maak? Het ons wel di regte manne daarvoor? Die vraag hoort einlik by di Bestuur wat di manne moet anstel. En tog wil ons hier oek in kort onse gedagte sê. Ons denk so 'n kommissie moet minstens uit 4 leden bestaan. Twe daarvan moet in staat wees om die oorspronklike tale te verstaan, die Latynse, Hollandse, Engelse, Duitse en Franse vertalings te vergelyk, om sodoende goed en grondig uit te vinde wat eindlik in die oorspronklike staat. En die 2 ander moet niks anders ken as Afrikaans, sodat hulle die sin en mening in suiwer Afrikaans kan uitdruk.

3. Di laaste vraag is: *Hoeveel* moet vertaal worde? Die hele Bybel? Of die Nuwe Testament mar? Of net 'n enkele boek? ons was eers van gedagte die hele Nuwe Testament. Mar omdat die saak so gewichtig is zou ons raai: neem liwers mar eers een boek; vertaal die; ge dit uit; dan kan ons eers daaruit sien en oordeel of dit goed is soos die saak aangevat word; dan of daar 'n verandering in die uitvoering moet kom. Naderhand natuurlik die hele Bybel.

TEENSTAND

teen die besluit werd verwag, en is dan ook opgedaag, hoewel nie so algemeen en so hevig as verwag werd nie. Die enigste wat dit gewaag

het om ridderlik met syn naam voor de dag te kom en hierte'en te skrywe, was Ds. Du Plessis, van Rustenburg, Transvaal. Syn hoofbeswaar is, dat daar gebreke en onvolkomenhede in die Afrikaans is, wat sal maak dat so'n vertaling op sommige plekke dubbelsinnig en onseker sal wees. Toen die redaktie van die *Patriot* daarop antoon, dat al die gebreke wat hy in Afrikaans kon aanwys in andere tale ook bestaat waarin die Bybel vertaal is, sommige daarvan selfs in die oorspronklike tale waarin God syn Woord laat beskrywe het—toen het hy geswege; ons hoop dat hy overtuig is.

TOESTEMMING

met die besluit werd van verschillende kante vernome. In die *Patriot* van 4 Oktober het 'n predikant van die Ned. Geref. Kerk openlik syn goedkeuring aan die besluit geheg. Ander het privaat hulle medewerking beloof. Private persone het geldelike ondersteuning beloof. Een man sal 'n vette slag-os gé ver di eerste Afrikaanse Bybel, ens., ens. En

HOE STAAT DIT NOU?

Waarom is die vertaling nog nie in die lig gekom nie? Ons is nie in staat om die vraag volkome te beantwoorde nie. Maar die besluit van die Genootschap was mar om met die saak te *begin*. Mar in die *Patriot* van 19 Sept. 1879 siet ons 'n leader o'er die "Nuwe Engelse Bybelvertaling," waaran 'n menigte van die bekwaamste en regsinnigste predikante van Engeland en Amerika same enige jare al besig is, en wat in 1880 sal uitkom; en ons denk dat die gekose komité wag om die hulp daarvan oek te hê. Daar is al verskeie nuwe vertalings wat die komité same met vroegere kan gebruik, byv. die van Van der Palm, die van de Synode, ens., en in Engels die van Alford, Darby, ens. Mar dis seker dat in onse eeuw, en misskien nooit so lank as die gristelike kerk bestaat, is

daar 'n werk van so'n omvang, onderzoek en degelikheid gedaan, as die nuwe Engelse vertaling wat nou gemaak word. Dit word oek verwag dat die meeste Engelse Protestantse Genootskappe dit sal erken en aanneem. Daarom is dit van belang om wat te wag op die voltooiing van so'n werk.

Van groot gewig is die saak. Elke gristen in ons land mag wel dagelyks bid om wysheid en die leiding van die Heilige Gees ver die manne an wier hande *onse* Bybelvertaling is toevertrouwd. Mag Gods Woord weldra suiwer, ongeskonde, en klaar in ons taal gelees en gehoor worde! Dan sal dit die vernaamste vrug van die Afrikaanse Taalbeweging wees, en vele sal God in die eeuwigheid nog daarvoor dank.

AANHANGSEL.

HET "BARBAARSCHE PATOIS."

DOOR DEN HOOFDREGTER REITZ.

Uit het "South African Magazine."

In het January nommer van het *South African Magazine* wordt door den Eerw. A. T. Wirgman, in een artikel over het "Ontstaan en de ontwikkeling der Inlandsche kwestie,"—de volgende beweringen gedaan:—"Het zwakke overblijfsel der Hottentotsche natie, hare taal met hare nationaliteit verliezende, heeft die taal door het *barbaarsch patois*, genaamd *Kaapsch Hollandsch*, dat nog, na tachtig jaren van Engelsch bestuur (tot groot nadeel van het beschaafde spraakgebruik) het voornaamste middel uitmaak van onderhoud in onze Buitendistrikten" ... Met alle gevoel van hoogachting voor den eerw. schryver, en van de roeping,

die hy tot sieraad strekt, kan ik die verklaring niet onbesproken laten, en ik zal derhalve, zo de redakteur my plaats vergunt, trachten in vriendelyken geest aan te tonen: 1ste, dat het Kaapsch Hollandsch *niet* een barbaarsch patois is; en 2de, dat het bezigen daarvan als hoofdmiddel van onderhoud in de buitendistrikten niet nadeelig is voor het beschaafd spraakgebruik.

De groote gezaghebbende in de Taalwetenschap, Professor Max Muller, zegt in de vierde voorlezing, door hem gehouden in het Koninklyke Instituut van Groot Brittannie: "Wel, *barbaarsch* is een van die zinledige uitdrukkingen, die schynen alles te zeggen, maar in werkeikheid niets te kennen geven. In de middeneeuwen werd zy even roekeloos toegepast als het woord *kettersch*. Hadden de Romeinen dezen naam van *barbaarsch* niet kant en klaar gevonden, zy zouden hunne naburen, de Celten en Germanen, met veel meer achting en medegevoel bejegend, of hen althans met een oog van betere onderscheiding aangezien hebben. En hadden zij zulks gedaan, zy zouden, in spyt van uiterlike verschilpunten, ontdekten hebben, dat de *Barbaren* op den keper beschouwd, niet zoo heel verre maagschap van hen waren. Er was evenveel gelykaardigheid tusschen de taal van Cæsar en die der barbaren, tegen welke hy in Gallie en Germaniestryd voerde, als er bestond tusschen zyn taal en Homerus. Een man van Cæsars scherpzinnigheid zou dat gezien hebben, ware hy niet verblind geweest door overgeleverde spreekmanieren.

Als wy voor het woord "Romeinen" in de plaats stellen "Engelsche Kolonisten," en zo wy voor "Celten en Germanen" "Afrikaners" schryven (of Hollanders, zoo de heer Wirmann liever wil, ofschoon hy misschien bemerken zal, dat ik, uitgenomen dat beide myn

naam en de zyne van Duitschen oorsprong zyn, niet meer Hollander is dan hy is)—en zo “Cæsar” vervangen werd door den “Eerw. A. T. Wirgman,” dan zou de bovenstaande aanhaling uit Max Muller eene vergelyking kunnen leveren, die misschien “hatelyk” zou zyn, maar die, naar ik meen, sommigen onzer een heilzamen les zou kunnen geven. Wel, in de eerste plaats ontken ik, dat het Kaapsch Hollandsch een barbaarsch patois is. En hiermede zou ik, op gezonde en welbevestigde beginsel, dat hy die beweert ook bewyzen moet, op antwoord mogen wachten, en den heer Wirgman kunnen oproepen om zijn bewering te staven; maar daar het niet onmogelyk is dat de eerw. heer minachtend onbekend is met het barbaarsch patois, zou het misschien te veel gevergdyz, hem te verzoeken, het met een “oog der onderscheiding” na te gaan. En dus zal ik, zoo als wy rechtsgeleerden zeggen, de objectie noemen en overgaan tot het doen—en bewyzen ook—van eenige beweringen voor eigen rekening. Maar laat ons vooraf een ander kykje nemen in Max Muller. Hy gaat voort te zeggen: “Niet voordat het woord *Barbaar* in het woordenboek der menschheid was doorgehaald en vervangen door dat van *broeder*; niet voordat het recht van alle natien om gerangschikt te worden onder één geslacht of soort, erkend was, kunnen wy uitzien naar ook maar den eersten aanvang onzer wetenschap (der taal). Die verandering werd gewrocht door het christendom. Voor den Hindo was ieder niet tweemaal geboren mensch een Mlechla; voor den Griek wat ieder die geen Grieksch sprak een Barbaar; voor den Jood ieder die niet besneden was een Heiden, voor den Mahomedaan ieder die niet in den profeet geloofde een Giaour of een Kaffer. Het was het Christendom, dat het eerst de slagboomen nederwierp tussen Jood en Heiden, tussen Griek en barbaar, tusschen blan-

ken en zwarten. *Humaniteit* is een woord waarnaar men vergeefs zoekt by Plato of Aristoteles; het denkbeeld van geheel het menschedom als één gezin, als de kinderen van éenen God, is een idee van Christelyken oorsprong, en de wetenschap der talen van het menschedom is eene wetenschap die zonder het Christendom nooit het licht zou hebben gezien. Toen men geleerd had alle menschen als broeders te beschouwen, eerst toen, en toen alleen deed de verscheidenheid der menschelyke spraak zich hooren als een vraagstuk dat in de oogen van nadenkende opmerkers oplossing eischte, en derhalve dagteeken ik "den werke-lyken aanvang der taalwetenschap van den eersten Pinksterdag." Maar redenerende met een geestelyke, moet men zich wachten voor het gevaar om herinnerd te worden aan zeker aristocraat, die ook de Schrift kon aanhalen, als men het waagt eene hoogere autoriteit aan te halen dan Max Muller. Laat ons dus niet vergeten, wat Petrus zeide tegen Cornelius den hoofdman over honderd: "Gy weet hoe het een Joodschen man ongeoorloofd is zich te voegen of te gaan tot een vreemden, doch God heeft my getoond dat ik geen mensch zou gemeen of onrein heeten."

Maar men zou kunnen aanvoeren, dat ik tot dus verre blootelyk heb aangetoond dat het woord *Barbaar* slechts met oordeel des onderscheids behoort gebezigd te worden, en dat niemand, byv. Cetywayo iets anders dan een barbaar zou kunnen noemen. Heel wel, wy zullen dit als eene daadzaak aannemen—in weerwil van Dr. Colenso en zyn Hollander ter kontrarie. Volgt het dan nog dat de Zulutaal barbaarsch is? Zoo ja, waarin bestaat dat barbaarsch? Schoon zelf met de Zulutaal bekend, kan ik dat vraagstuk niet oplossen. Daar de heer Wirgman (gelyk ik wellevenshalve aanneem) onbekend is met het Kaapsch Hol-

landsch, zal ik hem niet vragen het barbaarsche *daarvan* bestaat. Integendeel zal ik hem te hulp komen en niet enkel beweren, maar ook bewyzen dat het niets barbaarsch aan zich heeft. Het hoog Hollandsch,—de taal van Holland—is dat een barbaarsche taal? Ik geloof niet dat iemand die bekend is met de geschriften van Vondel, van Lennop, Beets, da Costa en Tollens voor een oogenblik zulk een bewering zou wagen, en derhalve neem ik aan dat de heer Wirgman, hetzy al of niet met die taal bekend, moet toestemmen, dat het Hoog Hollandsch eene der beschaafde talen is van Europa. Dit erkend zynde, ga ik een stap verder en beweer, dat het Kaapsch Hollandsch in soortgelyke betrekking staat tot het Angelsaksisch. Wy, de meesten onzer altans, hebben op school of kollege Spaldings Geschiedenis der Engelsche Letterkunde gelezen, of behoren haar gelezen te hebben. Ik zal uwe lezers in het algemeen en den heer Wirgman in 't byzonder niet gaan vervelen met verdere aanhalingen, en wil dan enkel vragen, of Spalding en andere schryvers over dat onderwerp ons niet leren dat de overgang van 't Angelsaksisch tot het Engelsch hoofdzakelyk teweeggebracht is door wat genoemd wordt achteruitgang in den tongval, en dat de reden, waarom de taal van Tennyson in iederen zin des woords een minder barbaarsche en een betere geworden is dan die van Chaucer en de oudere schryvers van de 11de en 12de eeuw, deze is, dat zy zoolwel ryker aan woorden als minder geketend aan en belemmerd door grammaticale vormen is?

Lezen wy van deze autoriteiten niet verder, dat die veranderingen trap-gewyze zyn teweeggebracht, niet door den invloed van individuen, maar door den natuurlyke wasdom en de ontwikkeling, gelyken tred houdende met den wasdom en ontwikkeling, der natie? Wel, dit-

zelfde verval in den klank en deze herschepping in dialekt, datzelfde annexeren van vreemde woorden, datzelfde ontwringen aan de boeien der grammatikale vormen, deze zelfde natuurlyke groei en ontwikkeling heeft de taal van Holland doen verkeereren in de taal van Zuid-Afrika.

Ons Kaapsch Hollandsch is ryker in woorden dan het Hollandsch in Nederland; want terwyl wy, des vereischt, en recht op het gebruik hebbende, elk woord uit de Nederlandsche dictionaire van A tot Z aannemen, hebben wy daaraan een groot aantal andere toegevoegd, ontleend aan de Engelsche, de Maleische en zelfs aan de Hottentotsche taal. Ook maakt het feit, dat het Kaapsch Hollandsch Hottentotsche woorden in zich opneemt, die taal volstrekt niet "barbaarscher." Als ik spreek van de *Karoo*, het *gan-na-bo-chje* en van de *gwarrie*- en *karee*-boomen, bega ik dan een grootere barbaarschheid dan de Engelschen, die het woord *creed* of een ander der weinige namen gebruikt, die hy overgeërfd heeft van zyn Celtische voorouders, die zich met karossen omhingen, het lichaam met oker beschilderden, hunne kinderen op de altaren der goden offerden en hunne vrouwen in gemeenschap bezaten? Op gezag van Spaldings zegt ik, voorzeker niet. Integendeel ik verryk daardoor de taal met een ruimeren voorraad woorden, en stel den taalgeleerde in staat, de geschiedenis der natie na te vorschen.

Het is inderdaad merkwaardig en belangwekkend met een 'oog des onderscheids' de verwonderlyke gelykaardigheid te zien tussen de Engelsche en Kaapsch Hollandsche taal, wat aangaat de wyze waarop de geschiedenis der natie zich in beide gevallen op de taal heeft afgedrukt. Spalding verhaalt, dat de twaalf of veertien Celtische woorden, die alleen in de Engelsche taal zyn overgebleven, allen van toepassing zyn op artikelen van huiselyk gebruik voor vrouwen; waardoor het historisch feit be-

vestigd wordt, dat de Saksische overwinnaars der Britten al de Celtische mannen over de kling jaagden maar de vrouwen de slavinnen en bywyven behielden. In Kaapstad nu zien wy, dat alle in zwang zynde Maleische woorden de zoodanige in zwang zyn als betrekking hebben op huiselyke artikelen en dan nog meest van keukengebruik. Aldus gebruiken wy de volgende woorden (woorden met welker meening ik vertrou, dat de Eerw. heer Wirgman niet onbekend is) namelijk *zasati*, *boboti*, *meebos*, *blatchaug* en *atjar*, allen namen van verschillende spyzen en speceryen van Oosterschen oorsprong, waaruit blykt, wat ook een welbekend en historisch feit is, dat de Maleiers, toen zy het eerst als huisslaven van Batavia werden ingevoerd, hoofdzakelyk als koks gebruikt werden.

Het Hollandsche woord voor "horse races" is *wedrennen*. De Afrikaander verwerpt dat woord als veel te lang van adem en te verouderd voor een eeuw en een land, waar de "trotting matches" (*harddraveryen*) van zyne Nederlandsche voorouders plaats gemaakt hebben voor de snelle rennen van een myl van de Zuid Afrikaansche Wedrenclub, en spreekt alleen van *reesies*. Hy heeft ingezien, dat het Engelsche woord korter en krachtiger is, en acht zich dus niet meer verheven boven het van zyn Engelschen nabuur te leenen, dan deze om van hem het barbaarsche maar nuttige woord "inspan" te leenen.

Zoo ook heeft het Hollandsche woord *kaplaarsen* plaats gemaakt voor het korter Duitsche woord *stevens* (laarzen).

Bovengenoemde voorbeelden mogen volstaan om te doen zien, dat evenals de Engelschen, door te leen te gaan by de Denen, de Noormannen, de Celten, de Romeinen en andere barbaren, met welke zy in aanraking kwamen, hunne taal niet alleen meer overvloedig hebben

gemaakt in woorden en synoniemen, maar ook meer buigzaam en praktisch nuttig,—zoo ook de Afrikaander hetzelfde of een soortgelyk einde bereikt heeft, door leening by de verschillende nationaliteiten met welke zy in aanraking zyn gekomen.

Ik heb de opmerking gemaakt, dat de taal van Tennyson minder door grammatikale vormen gebonden en belemmerd is dan die van zyne Angelsaksische voorgangers. Sprekende van “grammatikale vormen,” bedoel ik natuurlijk alleen onnoodige en kunstmatige vormen, zoals by v. de onregelmatige werkwoorden, van welke wy er zooveel in het Grieksch en Latyn, zoo weinig in het Engelsch en in ’t geheel geen in het Kaapsch Hollandsch vinden, en waarvan prof. Max Müller zegt: “Het is dit besef van grammatikale regtvaardigheid, dit edelmoedig gevoel van wat behoort te zyn, dat in den loop der eeuwen zovele zoogenaamde onregelmatige vormen verbannen heeft.” Let op de buigingen van het werkwoord in het Angelsaksisch, als verg. leken met hetzelfde proces in het nieuwere Engelsch, en zie hoeveel eenvoudiger, hoeveel duidelyker, hoeveel buigzamer hoeveel dienstiger voor de uitdrukking der gedachten de moderne taal van Brittannie is. Ook is de reden dezer verbetering, uit een zoogenaamd grammatikaal oogpunt beschouwd, niet ver te zoeken. De Engelschen zyn spreekwoordelyk als eene natie, en nergens toont zich deze hoedanigheid sterker dan in hunne taal. Waarom zegt de Engelsman: “We *are*,” “you *are*,” bezigende aldus denzelfden vorm van het werkwoord in den eersten en tweeden persoon meervoud, terwyl de Hollander (van Holland, mynheer Wirgman!) zegt: “Wy *zyn*” “Gy *zyt*?” Dat geschiedt naar ik meen, omdat de Engelsman bemerkt heeft dat de voornaamwoorden *we* en *you* voldoende den persoon aanduiden, waarin het werkwoord gebezigd wordt, en dat gevolgelyk de buiging van

het laatste taaldeel overbodig geworden is. En waarom mag ik dan niet in alle billykheid aannemen, dat de Afrikaander, als hy de buiging van het werkwoord verwerpt, zulks doet van wege het feit, dat ook hy praktischer is dan zyne Nederlandsche voorzaten, en ziende dat het voornaamwoord alreede den persoon aanduidt, de verandering van het werkwoord noodeloos vindt, en weigert tweemaal aan dezelve kers te byten. Ja, inderdaad gaat hy verder en blyft meer zich zelveu gelyk dan zyn Engelsche geuur; want ziende dat het persoonlyk voornaamwoord niet alleen den persoon maar ook het *getal* uitdrukt, waarin het werkwoord gebruikt wordt, zegt hy voor "I am" "thou art," "he is"—"Ik is," "jy is," "hy is," bereikende daarmede hetzelfde doel, nam., dat van zyne gedachten uit te drukken met minder wryving met minder brandstof en met minder rolmaterieel dan zyn meer beschaafde nabuur; en zulk eene uitkomst is zeker in dezen tyd van locomotie en elektriciteit van belang.

Neem nu de geslachten der naamwoorden. Zie hoe het praktisch gezond verstand van den Engelsman hem geleerd heeft, te spreken van *the man, the woman, the horse* en *the lamp*. Hy houdt het voor toegestaan, dat niemand er aan twyfelen zal, dat *man* mannelyk is, *woman* vrouwelyk en *horse* en *lamp* onzydig; terwyl de Hollander (van Holland, mynheer Wirgman!) het noodig acht te spreken van "den man," "de vrouw," "het paard" en "de lamp," (zijnde lamp, in spyt van vrouwenregten, vrouwelyk!) Hier weder toont de barbaarsche Afrikaander zyn nadere verwantschap met zyn Engelschen geuur, want hy spreekt van "die man" "die vrouw," "die pert" en "die lamp."

Aldus bewezen hebbende—naar ik hoop ten genoegen van den heer Wirgman—dat het Kaapsch Hollandsch niet barbaarsch is, hoop

ik dat hy, in 't vervolg weder in de verzoeking komende, om gebruik te maken van wat Max. Müller "overgeleverde spreekwyzen" genoemd heeft, zich eenigszins intoomen zal, en in allen gevalle, alvorens weder aan zyn gevoel lucht te geven, de dingen beschouwen zal met een beter "onderscheiden blik."

Ik zal nu overgaan tot het bewys, dat het Kaapsch Hollandsch geen *patois* is.

Ook nu zou ik billykerwyze vragen mogen, wat bedoelt de heer Wirgman met *patois*? Want het heeft in myn oog veel van een barbaarsch en ongewoonfransch woord. Maar beloofd hebbende, dat ik hem niet om definitiën zou vragen, ben ik in de noodzakelykheid van aan te nemen, dat hy *patois* 'n ontaarden tongval bedoelt van een levende, geschreven en gesproken taal. Dat het Kaapsch Hollandsch ontaard is, heb ik reeds met bewyzen wederlegd; dat het een tongval is ontken ik, want dat het Hoog Hollandsch in Zuid Afrika als gesproken taal eenigerlei bestaan heeft, behalve onder eerst onlangs gearriveerde Hollanders, kan niemand staande houden. De Hollander moge het voor een korte wyl spreken, maar heel spoedig vindt hy het gerieflyker te doen zooals Rome doet, en zyne kinderen, in alle gevallen, spreken nooit iets anders dan het zuiverste (ik vraag verschooning, het meest *barbaarsche*) Kaapsch Hollandsch.

De Afrikaander taal, als te Kaapstad gesproken, is dezelfde taal die aan het uiterste einde der Transvaal gesproken wordt, en "die nog, na ongeveer tachtig jaren van Britsch bestuur, het voornaamste middel van onderhoud uitmaakt in onze (oostelyke) distrikten." Wil de heer Wirgman zoo goed zyn en op de kaart nazien, hoevele graden breedte en lengte dat meent?

Te zeggen dat het Kaapsch Hollandsch eene letterkundige taal is, zou voor het tegenwoor-

dige voorbarig zyn ; maar dat het eene geschreven taal is en niet langzamerhand maar op snelle wyze zulks meer wordt, laat daarvan de veel miskende editeur van de Paarlse *Patriot* getuigen.

Ik ben derhalve nieuwsgierig, te weten, in welk opzigt het Kaapsch Hollandsch een *patois* is ; maar daar de heer Wirgman misschien in staat is te bewyzen dat het zulks is, zal ik het antwoord dat hy mogt willen maken afwachten, even geduldig als Sam Weller, toen hy de klassieke opmerking maakte, “wel, wat hebt gy voor u zelf te zeggen, eer ik u den kop afsla ?” In de tweede plaats ontken ik, dat “het gebruik van Kaapsch Hollandsch in ‘onze’ buitendistrikten als voornaamste middel van onderhoud nadelig is geweest voor het beschaafde spraakgebruik.” Welke beschaafde spraak bedoelt de heer Wirgman ? Bedoeld hy, dat het door hem zelve en anderen die in Zuid Afrika wonen geschreven en gesproken Engelsch ontwaard is wegens het gelyktydig bestaan van het “barbaarsche *patois*”—of meent hy, dat daar het Kaapsch Hollandsch het voornaamste middel van onderhoud in onze buitendistrikten is, het gebruik der Engelsche beperkt is geworden tot Port Elizabeth en Grahamstad ?

Wanneer een schryver, zoo als de heer Wirgman, zulks doet, enkel iets beweert, zonder in de soms lastige byzonderheden van een *bewys* te treden, wordt het moeielyk, na te gaan, wat hy *meent* ; maar ik kan voor het oogenblik alleen inzien, dat het of het eene of het andere der beide bovengenoemde “nadeelen” is waarover hy klaagt, en is dat zoo, dan plaatsen die twee veronderstellingen hem, myns inziens, op de horens van een dilemma. Want als hy voorgeeft, dat de Engelsche taal, als gesproken in Zuid Afrika, van geringer hoedanigheid is geworden, dan zou ik hem willen herinneren, dat William Porter, een zoo voortreffelyk redenaar als er ooit een ge-

leefd heeft, onder ons is oud geworden; en als hy beweert, dat de taal, als geschreven, verval heeft ondergaan, zou ik wyzen willen op het zuivere, krachtige Engelsch van den heer Wirgman zelven, als vervat in het *South African Magazine* van January II.

Mogt hy het aan den anderen kant een "nadeel" achten, dat het Engelsch nog niet het barbaarsch Kaapsch patois vervangen heeft, in weerwil van tachtig jaren Engelsch bestuur, dan verzoek ik hem te bedenken, dat ofschoon de Noormannen Engeland zoo vele jaren lang overheerscht hebben—ofschoon de taal van Normandie de by de wet vastgestelde taal was—in de gerechts-hoven, op de kansels, in het Parlement en op de scholen, de taal van Groot Brittannie op dit oogenblik niet Normandisch, maar Saksisch is en, waarom? Maken niet Macaulay, Hallam en Greasy het zoo klaar als den middag, dat het Engelsch zyn Angel-saksisch karakter, in spyt van Normanssch bestuur, behouden heeft, omdat het de taal was van des Engelschmans "huis en haardstede?" Als hy dit overwogen heeft met een onbeyangen gemoed en een wel onderscheidend oog, laat de heer Wirgman zich dan in allen ernst afvragen, of niet die verfoeielyke levenstaaiheid, door "ons barbaarsch patois" aau den dag gelegd, moge te danken zyn aan sommige der hoedanigheden, die ik getracht heb in 't licht te stellen.

Laat my ten slotte herhalen dat ik, persoonlyk onbekend zynde met den heer Wirgman, en hem alleen by reputatie kennende als een voortreffelyk bedienaar des Evangelies, hetgeen hier geschreven is, noch in kwaadwilligheid noch in toorn geschreven heb, maar om billyk en met open vizier een onderwerp te bespreken, waarin ik grootelyks belang stel; laat my hem verzekeren, dat, mogt hy zich geroepen achten te antwoorden, ik, wat hy aan te voeren leeft, lezen zal met gepaste aandacht

en respekt, mits dat hy zyne slagen allen tegen myne argumenten rigt en, naar de oude en noble manier zyner landgenoten, altyd "boven gordel." En hetzy ik er al of niet in slaag, hem te overtuigen, zal ik altyd volgaarne de hand van vriendschap uitsteken naar myn "niet heel verren Engelschen neef," zelfs al mogt ik van meening zyn dat hy verblind was (laat ons hopen tydclyk) door een "overgeleverde manier van spreken."

**GESKIDENIS VAN DI AFRI-
KAANSE TAALBEWEGING,
UIT PUBLIKE EN PRIVATE BRONNE.**

TWEEDE AANHANGSEL.

“ONS WERK EN SYN VRUGTE.”

'n Artikel oergedruk uit die *Patriot* van 1895.

“Ons is nog altyd besig, in verband met die anstaande Afrikaanse Taalkongres, om die eerste punt van bespreking te behandel, naamlik die verhouding van Afrikaans tot Hollans. Ons het belowe om later te ge 'n lys van die boeke wat ons uitgege en versprei het. Die lys kry ons lesers nou in 'n andere kolom. Daaruit sal hul sien, dat ons in die laaste 20 jaar, behalwe die uitgaaf van die *Patriot* en die *Paarl* en die *Getuige*, behalwe ons Almanak, Musiekstukke en kleine boekies, en behalwe honderd duisende van Hollandse boeke van andere uitgewers wat ons verkoop en versprei het (bv. soos pryse vir Bybelraaisels),— dat ons omtrent 'n honderd boeke, klein en groot, self uitgege het, en wel vir so ver ons die getalle kon nagaan in Hollans 93,500 en in Afrikaans 81,000, samen dus 174,650 boeke, waarvan nog mar 22,550 in voorraad is. Sodat ons van ons eie uitgawe 152,100 boeke verkoop en versprei het deur die land,

“Hieruit blyk vereers dat, hoewel die Genootskap opgerig is vir Afrikaans, ons egter nie uitsluitend vir Afrikaans gewerk het nie mar meer boeke in Hol-

hans uitgege het as in Afrikaans, behalwe die menigte boeke van andere uitgewers: wat ons in omloop gebring het. Ons het dus gebly by ons beginsel: dat Hollans ons erfdeel is; en juis omdat ons weet, dat die toekoms aan Afrikaans behoort, het ons met te meer vrymoedigheid en ywer ver Hollans gewerk. Ons weet te goed: Hollans kan ons genkwaad doen nie, mar dit kan ons wel help om 'n wal op te rig teen die Engelse stroom.

“Maar uit die welsprekende syfers blyk verder, dat ons rigting volkome in oëreënstemming is met die gees en behoefte van ons volk. Want waar is die 155,000 boeke gebly? Ons Afrikaners koop nie boeke om dit as 'n sierlike huisraad in biblioteke te laat staan ni, soos baingryke Europeane doen. Né, as 'n Afrikaner 'n boek koop, dan is dit *om dit te lees*. En as hy 'n boek kan te leen kry om te lees, dan koop hy dit nie. Sodat ons veilig kan reken, dat elk boek wat ons versprei het, deur minstens 5 persone gelees is.

“Dit steek gunstig af by die klagte van Ds. F. Lion Cachet toen hy nog hier in Afrika was; want hy het mosgese: 'n Man wat in ons land 'n boek wil uitge het met vyf besware te kamp: 1. om dit *geskrywe*, 2. om dit *gedruk*, 3. om dit *weggestuur*, 4. om dit *gelees* en 5. om dit *betaal* te kry. Arme man! en daar is baing: wat diselfde beswaar al gevoel het. Nog onlangs het Ds. de Wet daaro'er 'n klaaglied angehef in die *Kerbode*. En die *Kerbode* self met die ondersteuning van die hele Ned. Ger. Kerk, hoe het die al gekwyn en van

gedaante verander? En hoeveel letterkundige ondernemings is nie al misluk? Waar is *Elpis*? Waar is het *Z. A. Tydschrift*? Waar is *Volkvriend* en *Volksblad*? Waar is.....f Hulle swyg al lank.

“Waaraan is dit dan te wyte dat ons van dag nog staan en vooruitgaan? Waaraan dat ons so veul het kan doen en nog doen? Aan teenstand het dit ons tog nie ontbreek nie. Ons het die magtige heirleger van voorstanders van Engels, gesteun deur die ryke sterke arm van die staat, en selfs die o'ergrote meerderheid van ons Hollanse predikante teen ons. En die voorstanders voor Hollans, waar hulle ons al nie direk teengestaan het nie het hulle ons tog verag en misken (weinige uitsondering) tot vandaag toe. Maar nou het ons nie meer van ons self te getuige nie. Ons werke getuig van ons. En wat getuig ons werke? Dat ons gewerk het in die gees en behoefte van ons volk. Ons volk het ons werk bekragtig. Hulle het daar amen op gese.

“Dit lei ons tot 'n ander punt, wat nie van minder gewig is nie. Ons het 'n saad gesaai, wat ontkiem het, wat wortel, geskiet het in die hart van ons volk wat vrug dra en wat sal vrug dra. Kyk maar di lys deur. Daar is gesorg ver verstand en hart van ons volk. Daar is boeke by vir godsdiens, soos Huiskerk Huisprediker, Onvervulde Profetië, ens., wat by duisendtalle geestelike lig versprei het en blyf versprei in huisgesin en binnekamer. Daar is boeke vir nasionaliteit, soos die Geskiedenis van Ons Land, Ons Program van Beginselfs, de Christelyke School, Afrikaner Bond, ens., wat

die nasionale gevoel by ons volk wakker geskud en opgekweek het en nog altyd so sterk. Daar is boeke ver Onderwys, soos Fondamentsteenen, Uw en Myn Cyferboekje, Beginsels van die Afrikaanse taal, ens., en dan is daar bepaalde boekies om leeslus by ons kinders op te wek, soos di Geskiedenis van Josef, Afrikaanse Leesboekie, Afrikaanse Prentboekie, ens. En dan is daar bepaalde boeke om die regte van ons volkstaal in die lig te stel en te verdedig, soos Afrikaans ons Volkstaal, die Geskiedenis van die Afrikaanse taalbeweging, ens. Ons het selfs die smaak van ons jongmense ontwikkel om gedigte te lees en gedigte te skrywe, ja ons het selfs Volkslidere laat komponeer en uitgegê om ons taal te sing.

“En waar is al die duisende en duisende van boeke beland? Hulle lê nie in boekwinkels of op boekrakke opgestawel en onder die stof begrawe nie. Né hulle het leeslus (en skryflus) opgewek, waar dit vroeger nie bestaan het nie. Duisende wat nooit 'n koerant gelees het nie, kyk nou met verlange uit na die pos, wat hulle die *Patriot*, die *Getuige* en die *Paarl* bring. Honderde wat nooit vir 'n koerant geskrywe het nie, o'erstroom ons nou met soveel briewe, dat ons die *Patriot* al moet dubbel uitgê en nog ni alles kan inkry nie.

“En geestelike verstandelike ontwikkeling is 'n ding wat angroei. As 'n man een boek gelees het, dan kry hy lus om 'n tweede te lees. As 'n man eenmaal gewend is om syn krant te lees, dan is dit vir hom net so 'n behoefte geworde as syn pyp tabak of syn koppie koffie.

Die swaarste is om die eerste stoot te gë; om die grond te braak en te beplant. As die boom eers groei, dan gaan hy self aan. En die eerste stoot *het ons* gegë. Dit kan niemand ontken nie.

“Maar wat het hierteeno’er nou die voorstanders van Hollans gedoen? Toen ons die tyd begin het met oprigting van die Genootskap van Regte Afrikaners tot bevordering van Afrikaans, toen vraag ’n goeie vriend ons om net diselfde te doen tot vorming van ’n Genootskap vir Hollans. Ons het dit onpartydig gedoen. En wat was die gevolg? Vier of Vyf het hulle aangemeld vir lede, en die kindje is ongebore gesterwe.

“Ons wil ons eie lof nie uitbasuin nie. Maar ons sou graag wil sien, dat die voorstanders van Hollans nou ook *hulle* lys wil publiseer om te toon wat *hulle* gedoen het in die tyd? met hulle meerdere invloed en kragte tot hulle beskikking. Ons vraag ’n eerlike vergelyking. En dan sal dit blyk, dat die lewensvatbaarheid en die lewenskrag vir die wetenskaplike en nasionale godsdienstige vorming van ons volk tog maar sit in die Afrikaanse taalbeweging. En daarom temeer meen ons dit in alle erns as ons tot die voorstanders van Hollans sê: “Kom, ontmoet ons by ons Taalkongres en laat ons perbeer om makkaar te verstaan, en same te werk.” Al wat ons wil is, geen verdere miskenning of teenwerking nie, maar samewerking vir ’n grote doel.

Ons sluit die slag met ’n brief van een van ons getrouwe medestanders, en bepaal veral die andag van ons lesers by wat hy sê van die gebruik van *Jy* en *Jou*

vir meerdere en vir die Opperwese. Die mededeling is vir ons goud werd.

Beaufort West, Sept. 1895.

Aan die Editeur van die *Patriot*.—Meneer so as julle bekend is en weet by ondervinding dat ek daarmee bekend geworde is, was ek altyd en tot nog toe 'n warme ondersteuner van die Genootskap van opregte Afrikaners. Dit was my dan ook 'n hartelike vreugde om in die *Patriot* te sien dat die Genootskap van opregte Afrikaners van voornemens is, as die Heere wil, om op 15 Jannewari 1896 (juis die verjaarsdag van die oue liwe *Patriot*) 'n Taalkongres te hou. Van harte wens ek die Genootskap alle heil en segen van bowe toe met hulle werk, wat hulle voorgeneem het, met biddende opsien tot die Hemelse Vader wat die harte van die volkere neig en Koninge nes water beke.

Mog hulle dan ook eens met de Godsman Dawid uitroep: "Mijn beker is o'ervloeiende van blydschap. Want Gij hebt my die goede laat anskou, waar myn hart en myn siel so lank al op gheoop en vertrou het!"

Maar as iemand my sou vraag, waarom dat ek ver di Afrikaanse Taal so pleit, kan ek nie bevrees nie om hom kort en eenvoudig te sê: "omdat dit die Taal is wat ek an myn Moeder haar borste ingesuig het;—die taal waarin myn liwe moeder my die eerste woorde van 'pa' en 'ma' leer uitspreek het;—Die taal waarin myn liwe ontslape moeder ver my op myn Heiland en Saligmaker gewys, en geleer het, om ver Hem te lewe en ek hoop ook te sterwe."

Die taal sit in myn bloed en merg, en niemand is in staat om dit daar uit te haal nie of uit te pomp nie. Né as ek ver 'n andere taal ywer en werk, dan pomp ek maar self die taal uit my uit, en ek pomp daar 'n andere taal in.

Ag, waarom is daar tog so min Afrikaanse Taal-pompe in ons dierbare Vaderland! As 'n mens partykeer mense hoor praat o'er die Afrikaanse of Patriots Taal dan sal jy sê dis die slegste Taal wat op di wereld bestaan en gepraat word; en as jy die saak reg beskou, dan is dit die meeste uit domheid en onbekendheid met die saak; hulle beoordeel en veroordeel 'n saak op wat hulle van andere gehoor het, miskien van 'n predikant of 'n ander hoog geplaaste persoon, wat teen die Afrikaanse Taal met haat vervuld is.

Maar as die Afrikaanse Taal dan werkelik so sleg is, waarom het dit dan aan die teenstanders nog ni geluk nie, om dit met wortel en tak uit te roei nie? Né hulle is daar nie instaat toe nie. Die genootskap van opregte Afrikaners bestaan al 20 jaar en hulle het in die tyd meer vir ons land en volk gedoen as al die teenstanders met al hulle lawaaimakery te same. Die Genootskap is die fondament van die Afrikaanse Patriot en Afrikaanse Bond, waarop vrind en vyand van dag *kan* bou, al *wil* party nie daarop bou nie; dan het hulle tog 'n steunpilaar waar hulle teen aan kan leun in tyde van gevaar.

Maar ek sien myn brief word te lank om alles op te noem en aan te roer. Ek sal nou o'ergaan om myn gevoelens te sê o'er die Afrikaanse Taalkongres.

Of dit wenselik is om so 'n Taalkongres te hou? Al te seker is dit nodig; dit moes myns insiens al lank gehou gewees hê, dan het die vyande van die Afrikanse Taal al lank wakker geskrik, want hulle was nog altyd an die slaap. Nou kan vrind en vyand die kongres bywoon, en dan sal ons sien of dit an die teenstanders sal geluk om 'n betere Taal as wat ons nou praat op te stel, of om die Taal met wortel en tak uit Suid Afrika uit te roei.

* * * *

Die 71 Siellinge van Ds. du Toit het geen een nog nie weerlê nie (of ten minste was

daar 'n staat toe nie), en so lyk dit ver my die regte fondament; daar kan nog eerder meer bykom as om dit te verminder.

"Jy" en "Jou" tot myn ewemens is ek mé gebore, en ek hoop daarmee te sterwe; egter kan ons soos die Engelsman doen, waar ons tot die Opperwee spreek Uen Gy gebruik, dit sal gen kwaad doen nie en ook is dit by ons Afrikaners van kinds gebeente af in gebruik. Maar hier wil ek tog 'n ware gebeurtenis verhaal. Toen ek 'n jongeling was van omtrent 12 of 13 jaar oud, het ek 'n oue masbikerslaaf geken, syn naam was Boemba; hy het by 'n oom en tante van my gebly en was 'n slaaf van hulle ouers, en na die dood van hulle ouers het hulle hom as slaaf geërwe en hy is ook by hulle gesterwe. Wel, toen outa Boemba gesterwe het was ek daarby, en hoor nou wat syn laaste woorde was, wat hy gepraat het:—"Here Jezus! jij het jou bloed zier my gestort aan di kruis, en op jou bloed pleit ek, en sterf ek" Daarop was hy 'n lyk.

Ek vraag toen an myn tante: "Sal outa Boemba nou in die Hemel wees?" "O ja, myn kind," was haar antwoord, "het jy dan nie syn blye gelaat gesien nie?" Maar vraag ek toen weer: "Tante maar waarom se outa Boemba dan somar vir di Hére "jy en jou?" "A, myn kind," se sy, "di g was vir hom te swaar om uit te spreek, en so het pa en ma vir hom geleer om te se jy as hy bidde."

Daar is n lessi vir di teenstanders van ons taal. Hoe vele kleurlinge en selfs wit mense is daar nie in ons land, wat net soos outa Boemba geen ander taal ken nie, al wil jy dit ook in hulle inpomp. Hoevele is al met di jy en jou na di hemel gegaan, en sal nog daarmé na die hemel gaau? En sal ons dan gemeen ag wat God geheilig het?

* * *

Hier volg nou di lys van uitgegewe boeke.

(Afrikaanse Boeke is met 'n x gemerk).

(Deur Ds. S. J. du Toit.)

	Oplaa <i>g</i>	Uitgav <i>e</i>	Jaartal
De Chr. School, enz. ...	1000	I	1876
Replik op Recensiën van do.	500	Ie	1877
Onvervulde Profetiën ...	1000	Ie	1878
Program " van Beginselen ...	3500	2e	1879
1000	I	1882	
Gangen der Eeuwen, met Prof. Tijdkaart ...	?	I	?
Sprekend Portret der laatste Dagen ...	1000	I	1830
Ter Aandenking. (Niet in den Handel) ...	400	I	1882
Op Reis door Europa, enz ...	1000	I	1881
Bijbellanden Doorreis ...	1000	I	1883
x Alweer op Reis ...	1000	I	1886
De Bechuanaland Kwestie ...	1000	I	1885
De Vrije School, enz ...	1000	I	1886
De Vrucht des Wijnstoks ...	1000	I	1835
Disputatie over Afschaffing	500	I	1836
Gaven der Gezondmakingen	1000	I	1835
Kinderharp aan Bijbel enz...	250	I	1837
Gemeente of Kerkgenoot- schap ...	500	I	1886
x Geschiedenis van Afrik. Taalbeweging...	3000	I	1839
Nehemia als Volkshervormer	1000	I	1835
Afrika 't Land der Toekomst, enz ...	500	I	1890
Bedeeling des H. Geestes ...	500	I	1891
Praedestinatie ...	500	I	1895
De Huiskerk ...	3000	I	1893
x Handboek ver Godsdiins- onderwys ...	2000	I	1892
x Afrikaans ons Volkstaal...	750	I	1891
De verdorde Vijgeboom. enz.	1000	I	1885
x Bijbel in Afrikaans, 3 Proewe ...	3000	I	1889
't Eeuwig Evangelie	500	I	1876
Disputatie tegen Sabbata- riërs ...	1500	I	1892

Matigheid tegenover Af- schaffing	3000	I	1894
Herdenking eener Avond- maalsviering	1000	I	1895
Nationale Bank	1000	I	1891
Jong Afrika bij Oud Europa ter School	500	I	1890

Door Ds. S. J. du Toit, samen met Anderen.

Teekenen der Tijden naar Lieb	500	I	1876
Oude of Nieuwe Paden	500	I	1876
x Geschiedenis van Ons Land	500	I	1876
x Eerste Beginsels v. Afrik.	1000	1e	1876
” ” ” ” ” ” ” ”	6000	2e	1882
x Afr. Spel- en Leesboekje ...	2000	2	1876
x Afr. Prente boekje	1500	1e	1880
” ” ” ” ” ” ” ”	1000	2e	1885
't Bijbelsch. Dagboek N.T.	3000	I	1880
x Transvaalse Volkslidere	1000	I	1881
Looverkransen voor Transv.	500	I	1884
Tijdpreeken van Ds. van der Lingen	1000	I	1880
Peinzende Kriste, naar Broes	1000	I	1895
x Genesis in Afrikaans	3000	I	1893
x Godsdiinstige Stukke	1000	I	1881
x Lewensbeskrywing van G. Muller	1000	I	1882

Door "Oom Jan wat Versiis maak."

Geskiedenis van Josef	500	1e	1878
” ” ” ” ” ” ” ”	1000	2e	1883
Uw en Mijn Cijferboekje ...	20000	3	1892
Sleutel tot Do:	3000	3	1893
Catharina (Bekroonde Prijs- vraag)	500	I	1879

Deur "Oom Jan," samen met Anderen.

Afr. Gedigte, 1e Versam. ...	1000	1e	1878
” ” ” ”	1000	2e	1886
” ” ” ”	1000	3e	1890
” ” 2e ”	1000	I	1881

"	"	3e	"	1000	2	1882
"	"		Bloemlesing uit do ...	1000	1	1888
"	"	4e	"	1000	1	1883
"	"	5e	"	1000	1	1885
"	"	6e	"	750	1	1889

Door Oom Willem.

x	Evangeli in Volkstaal, No.					
	I en 2	...	1000	1		1884
x	Samenspraken, Afr. Eng. Ie		5000	3		1890
	"	"	2e	5000	3	1890
	"	"	3e	2000	1	1891
x	So gaat dit: 'n verhaal	...	1000	1		1886

Door Pastor alias Neef Jan.

	Geschiedenis der Hugenoten		1000	1		1886
x	Do. in Afrikaans	...	1000	1		"
x	Geldduiwel	...	1000	1		1882
x	Di Liegduiwel	...	1000	1		1883
x	Di Praatduiwel	...	1000	1		1884
x	Di Spogduiwel	...	500	1		1892

Daar andere Schrijvers.

x	Coetsee, Kafferoorloge	...	1000	1		?
x	Plankhuis na Withuis	...	2000	1		1885
	Bekeering van Dr. Rosvalley		2000	2		1895
	Ontkoming der Fr. Vluchtelingen	...	1000	1		1895
x	Mej. Dykmans kookboek		9500	6		1895
	Geschilpunten t' Geref. en Ned. Geref.	...	500	1		1879
	Ons Land en Ons Volk	...	500	1		1881
	Slachtersnek	...	500	1		1880
	Di Afrikaner Boer, No 1—4		2000	1		1884
	Watergeneeskunde	...	1000	1		1882
	Di Afrikander Bond	...	3000	1		1882
	Herinneringen bij Sterfgevallen	...	500	1		1883
	Di Vinger Gods en 7 andere Verhale	...	500	1		1884
	Gedichten van Eerw. Andriessen	...	500	1		1886

Fondamentsteenen, No. 1.	10000	5	1884
„ „ 2.	10000	5	1894
„ „ 3.	4000	2	?
Kort Begrip der Chr. Gods-			
dienst	1000	1	1895
Lijkrede over de Levende,			
Huet	1000	1	1892
Ds. Kestell, Voortrekkers	2000	1	1893
Levensbeschrijving v A. J.			
Smit	500	1	1894
Levenbeschrijving v Eerw.			
Andriessen	1000	1	1894
Reissketse deur Hendrik...	500	1	1894
Trekkers Gids	1000	1	1894

Weldra te verskijn.

S. J. du Toit, Sambesia ...	1000	1	1895
x „ „ Geschiedenis			
van Ons Land	1500	2e	„
x. Mattéus in Afrikaans ...	1500	1	„

Krante, Almanakken, Tijdschriften.

	Jaartal.	Oplaa
Di Afr. Patriot	1876	50
„	1877	400
„	1878	800
„	1879	1200
„	1880	1800
„	1881—1895 p.m.	3000
Di Afr. Almanak	1877	1000
„	1878	2000
„	1879	3000
„	1880—1895 p.m.	5000
Jaargangen <i>Getuige</i>	1882—1894	1200

Di firma D. F. du Toit en Co. Bèperkt het dus gedruk, boeke klein en groot in Hollans 93,650 en in Afrikaans 81,000, same dus 174,650 waarvan nog maar 22,550 nog in voorraad is, sodat 152,100 verspreid is. Bowedien is van die *Afrikaanee Almanak* 'n 36,000 en gebinde jaargange van die *Getuige* 'n 1200 versprei.